

תעלומת זהב המשכן - כוחה של תשובה

ספר שמות פרק לח

(כא) אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד איתמר בן אהרן הלחן:
(כב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ידוד את משה: (כד) כל הזהב
העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל
בשקל הקדש: (כה) וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל
הקדש: (כו) בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקדים מבין עשרים שנה
ומעלה לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: (כז) ויהי מאת ככר הכסף לצקת את
אדני הקדש ואת אדני הפרקת מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן: (כח) ואת האלף ושבע המאות
וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם: (כט) ונחשת התנופה שבעים ככר
ואלפים וארבע מאות שקל: (ל) ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת מקבר
הנחשת אשר לו ואת כל קלי המזבח: (לא) ואת אדני הסצר סביב ואת אדני שער הסצר ואת כל יתדות
המשכן ואת כל יתדות הסצר סביב:

רש"י פרק לח פסוק כא - (כא) אלה פקודי - בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב
ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו:

אברבנאל על שמות פרק לח פסוק כא - השאלה הרביעית באמרו: "כל הזהב העשוי למלאכה" (לח,
כד). כי הנה זכר כאן כמה הוא זהב הנדבה, ולא זכר מה שנעשה ממנו. והנה בכסף הזכיר מה עשו
ממנו (שם, כז-כח), ובנחשת גם כן (שם, ל-לא), ולמה לא הזכיר ככה בזהב.

רמב"ן על שמות פרק לח פסוק כא

ולא ספר בפרשה מה נעשה בזהב, כי הזהב ממנו ביד איתמר ציפוי הקרשים והבריחים, וממנו ביד
אלעזר הארון והכפורת והמנורה והשולחן ומזבח הזהב. והנה בעבור שלא יודע צפוי כל כלי כמה זהב
יש בו לא סיפר שנתנו משה להם במנין ובמשקל

כלי יקר על שמות פרק לח פסוק כא

לבבי ידמה לומר שאלה פקודי קאי על מעשה המשכן שהזכיר למעלה, לפי שכבר גמרו כל מלאכת
המשכן בכלל ופרט וכל מה שהיה להם לעשות מן הכסף והנחושת כבר עשו הכל, על כן היה משה
שמח שנשלמה מלאכת הכסף והנחושת והיה להוט ליתן חשבון להוציא את עצמו מן החשד. ולא רצה
להמתין עד אחר שנעשו גם הבגדי כהונה הנזכרים בפרשה זו וליתן חשבון מן הכסף והזהב והנחושת
כאחד, לפי שבכל מה שנזכר בפרשה זו לא היה בו כסף ונחושת ואחר שכבר כלתה המלאכה מן
הכסף והנחושת ראה ליתן חשבון מיד. אבל על הזהב לא היה יכול ליתן חשבון עדיין לפי שעדיין לא
עשו כל בגדי כהונה האמורים בסדר זה והיה בהם גם כן זהב ולפי שהיו צריכין עוד אל הזהב לא היה
יכול משה ליתן חשבון עדיין מן הזהב:

הרבי מילוויטש ליקוטי שיחות

הטעם שמשה הסתפק בנתינת הסכום הכללי דזהב, ולא הוצרך לתת חשבון מפורט על הזהב, הוא
מפני שכאשר שומעים שכל הזהב לא היה אלא "תשע ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל", ותו
לא, שוב אין מקום לענין של חשד. ובהקדים: כל המושג של חשד שייך רק כאשר לא יודעים האם נוצל
כל הסכום לנדבת המשכן אם לאו, ואז צריכים לתת חשבון מפורט שכך וכך הוציאו בשביל כל דבר,
כדי שהכל יראו שכל הסכום נוצל לתכליתו. אמנם, כאשר הכל רואים בבירור שכל הסכום שנאסף לא
הספיק אלא עבור חלק בלבד ממה שהיו צריכים, היינו, שההוצאה היתה מרובה יותר מן ההכנסה -
הרי פשוט שאין מקום לענין של חשד, אדרבה: היה צורך להוסיף מדיליה על הסכום שנאסף על ידי
הנדבות.

כמות הזהב שהיו צריכים לעשיית המשכן - היא לכל הפחות כפליים מכל כמות הזהב שנאסף בנדבת
המשכן. ואין צורך לעשות חשבון מדויק כדי להגיע למסקנא זו - די בהשערה בעלמא, כאשר חושבים
לרגע אודות כל הדברים שנעשו מזהב: מנורת זהב שמשקלה ככר שלם. כפורת זהב, ארון "אמתיים"
וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו "מצופה זהב. שולחן ומזבח מצופים זהב, ונוסף לזה -

ארבעים ושמונה קרשים מצופים זהב, קרשים גדולים ביותר" - עשר אמות אורך הקרש ואמה וחצי האמה רוחב הקרש! שמזה יכולים לשער את גודל כמות הזהב שהיו צריכים לכל הקרשים. (וזאת - גם אם לא ציפו את חלק הקרש שהיה צמוד לקרש השני!) ומכיוון שכן, פשיטא שכמות של עשרים ותשעה ככר ופרוטרוט בלבד לא הספיקה לכל דברים אלו, ובדאי היה צורך להוסיף כהנה וכהנה, לכל הפחות עוד עשרים ותשעה כיכר זהב, כדי שיוכלו לעשות את כל הדברים הנזכרים לעיל. ועל פי זה מובן בפשטות מדוע לא הוצרך משה לתת חשבון מפורט מה נעשה עם הזהב - כי כאשר הודיע לבני ישראל שכל הזהב שנדבו לא הגיע אלא לעשרים ותשעה ככר ופרוטרוט בלבד, שוב אין צורך בחשבון מפורט מה נעשה עם הזהב כדי לשלול את החשד שלקח לעצמו, שהרי הכל רואים שמשה היה צריך לתת זהב משלו לצורך מלאכת המשכן.

שמות פרק לז - (כג) וַיַּעַשׂ אֶת נִרְתִּיָּה שִׁבְעָה וּמִלְקִסְיָה וּמִחֶתְתִּיָּה זָהָב טְהוֹר: (כד) כָּכֶר זָהָב טְהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל כְּלֵי מִסְכַּת סוּכֵה דָף ה' - א- כפורת טפח מנלן דתני רבי חנינא כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן כפורת מדת ארכה ומדת רחבה נתנה מדת קומתה לא נתנה צא ולמד מפחות שבכלים שנאמר ועשית לו מסגרת טפח סביב מה להלן טפח אף כאן טפח

מדרש רבה שמות פרשה נא פסקה ח - משל לבחור שנכנס למדינה ראה אותם גובין צדקה ואמרו לו תן והיה נותן עד שאמרו לו דייך. הלך מעט וראה אותם גובין לתיטרון אמרו לו תן והיה נותן עד שאמרו לו דייך. כך ישראל נתנו זהב לעגל עד שאמר להם די ונדבו זהב למשכן עד שאמר להם די שנאמר והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר. אמר הקב"ה יבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל אמר הקב"ה לישראל בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי באלה אלהיך עכשיו שעשיתם המשכן באלה אני מתרצה לכם הוי אלה פקודי המשכן.

אור החיים שמות פרק לח פסוק כא - עוד ירמוז באומרו אלה על דרך אומרם ז"ל (ויק"ר כא ה) אם עשית חבילות וכו' עשה כנגדן חבילות של מצות, כי צריך האדם לתקן החטא בדוגמא: והנה ישראל חטאו ואמרו אלה אלהיך (לעיל לב ד), לזה באה אלה זאת בבחינת הזכות לכפרת עון זה, ותמצא כי אמרו (שמו"ר נא ח) העדות, שעדות הוא להם שנתכפר עון העגל. וכשתדקדק תמצא כי כל פרטי עון העגל בא כנגדן במשכן, הם נתאוו תאוה אלהים אשר ילכו לפניהם, הנה הנם הכינו מקום לה' אלהים אמת להיות לפניהם, הם בנו מזבח והעלו עולות (שם פסוק ו) הנה הנם הכינו מזבח להעלות עולות ושלמים לה', הם נתנו זהבם, הנה הנם נתנו זהבם וכספם וכל כלי חמדתם לה'. הם פרקו נזמיהם, הנה הנם הביאו האנשים על הנשים, לא נזם לבד, אלא כל עדים מעליהם וכל כלי חמדה, וכמו שפירשנו בפרשת ויקהל, הם עשו ממונים עליו לעשותו, הנה הנם פקדו בצלאל לעשות וכו', הם אמרו אלה אלהיך, הנה אלה פקודי לכפרה:

מסכת יומא דף פ"ב - אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) [הוא] יחיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה

אורות התשובה פרק א - תשובה זו, הכלולה מהקודמות, היא מלאה כבר אור אין קץ, היא באה להפך את החטאים כולם לזכויות, מכל השגיאות היא מוציאה לימודים נשגבים, ומכל ההשפלות עליות נהדרות. זאת היא התשובה שעניי כל אליה נשואות. שהיא מוכרחת לבוא ושסופה לבוא.

שפתי כהן שמות פרק לח פסוק כד - עוד אמר בזוהר (ח"ב רכ"ד). שהקב"ה נסתכל בזהב שנעשה למשכן וכפר להם על הזהב שהביאו לעגל. עוד לפי שהזהב לא נתפרש בפרשת ויקהל כמה זהב הביאו שאמר שם כל נדיב לב וגו' הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה', ולא פירש כמה הביאו וכאן לא פירש במה הוציאו אותו כמו שפירש הכסף. לזה אמר כל הזהב כל זהב העולם לא היה מספיק למלאכה אחת כמו הכפורת שהיה עוביה טפח ואמה וחצי רוחבה ואמתים וחצי אורכה. כל שכן בכל מלאכת הקודש שהם שאר מלאכות כגון הארון והקרשים והמזבח ושאר הכלים כל מלאכת הקודש הכל היה מזהב, כי הזהב שהביאו היה תשע ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל לבד והשאר מאין בא? לזה אמר ויהי שהיה לו הויה וברכה וגדולה ורוממות. ולזה יש רביע על זהב התנופה להורות שנתעלה ונתברך, ואינו דבק עם תשע ועשרים ככר.